

Bartha D. (2005): A magyarországi erdők természetességének vizsgálata. Kézirat, Sopron

Teljes hivatkozás: Bartha D. (2005): A magyarországi erdők természetességének vizsgálata. Kézirat, Sopron

Rövid hivatkozás: Bartha (2005)

Első szerző: Bartha Dénes

Év: 2005

Összefoglalás:

MTA Doktori Értekezés

Bartha Dénes: A magyarországi erdők természetességének vizsgálata

Sopron, 2005

[biodiverzitás](#)

[erdőgazdálkodás](#)

[erdőszerkezet](#)

[erdőtörténet](#)

[természetesség - degradáltság](#)

Megjegyzések:

MTA Doktori Értekezés

Bartha Dénes: A magyarországi erdők természetességének vizsgálata

Sopron, 2005

Tartalom

1. Bevezetés

2. Célkitűzések

3. Elméleti alapok és megfontolások

3.1. Az erdőtakaró változása és átalakulása - történeti ökológiai elemzés

3.1.1. Az erdőtakaróra gyakorolt fokozódó antropogén hatások rekonstrukciója

3.1.2. Az erdők átalakítása és állapota

3.1.3. A rendszeres (tervszerű) erdőgazdálkodás hatása az erdők állapotára

3.2. Az erdőtermészetesség vizsgálatok elméleti alapjai

3.2.1. A természetesség fogalma

3.2.2. Az eredetiség fogalma

3.2.3. A természetesség és az eredetiség összevetése

3.2.4. Az eredetiség és a természetesség alkalmazása az értékelésekben

3.2.5. Biodiverzitás és természetesség

3.2.6. A természetes erdő fogalma

- 3.2.7. A természetes erdő jellemzői
- 3.2.8. A természetesség vizsgálata
- 3.2.9. A természetesség vizsgálatánál alkalmazható viszonyítási alapok
 - 3.2.9.1. Tájállapotok
 - 3.2.9.2. Vegetációállapotok
 - 3.2.9.3. A PTV-konstruálás problematikus aspektusai
 - 3.2.9.4. A különböző vegetációállapotok és a különböző vizsgálati időpontok vegetációállapotainak összevetése
 - 3.2.9.5. Az aktuális és a potenciális természetes vegetáció határhelyzeteinek elemzése
 - 3.2.9.6. Lehetséges viszonyítási alapok a természetesség megállapításához
 - 3.2.9.7. A potenciális természetes erdőtársulás (PTE) megalkotása
- 3.2.10. A természetesség meghatározásának dinamikus viszonyítási alapjai: erdődinamikai jelenségek, erdőciklusok
- 3.2.11. A természetesség mérése és a természetesség-műviség értelmezési tartományának skálázása
- 3.2.12. A természetesség meghatározásának értékelő módszerei
 - 3.2.12.1. Értékelés a fajok viselkedése (texturális jellemzők) alapján
 - 3.2.12.2. Értékelés a hemeróbia alapján
 - 3.2.12.3. Az erdők természetességének eddigi kutatása
- 3.3. A természetesség kritériumai
- 3.4. A természetesség indikátorai
 - 3.4.1. Kompozicionális jellemzők
 - 3.4.2. Strukturális jellemzők
 - 3.4.3. Termőhelyi jellemzők
 - 3.4.4. Holtfa jellemzők
 - 3.4.5. Vadhatás jellemzők
- 4. A mintaterületek kijelölése, terepi felvételezés
- 5. Az adatok feldolgozása és értékelése
 - 5.1. Az adatok feldolgozásának elvi alapja: a Delphi-módszer
 - 5.2. A terepi adatok feldolgozása
 - 5.3. A magyarországi erdőállományok természetességi állapotának meghatározásánál figyelembe vett szempontok
- 6. Eredmények és értékelésük
 - 6.1. A magyarországi erdők természetessége országos átlagadatok alapján
 - 6.1.1. A mintaterületek állományainak természetessége, a mintavétel reprezentativitása
 - 6.1.2. A magyarországi erdőállományok átlagos természetessége és természetességük szélső értékei

- 6.1.3. A természetes fafajú, a termőhelyidegen fafajú és az idegenhonos fafajú állományok természetessége
- 6.2. A magyarországi erdők természetessége területi bontásban
 - 6.2.1. Az erdőgazdasági tájcsoporthoz érkezők természetessége
 - 6.2.2. Az erdőgazdasági tájcsoporthoz természetes fafajú állományainak természetessége
 - 6.2.3. Az erdőgazdasági tájak idegenhonos fafajú állományainak természetessége
 - 6.2.4. Az erdőgazdasági tájak erdeinek természetessége
- 6.3. A magyarországi erdők természetessége üzemtervi jellemzők alapján
 - 6.3.1. A tengerszint feletti magasság és az erdőtermészetesség kapcsolata
 - 6.3.2. A domborzati formák és az erdőtermészetesség kapcsolata
 - 6.3.3. Az ártéri fekvés és az erdőtermészetesség kapcsolata
 - 6.3.4. A lejtésviszonyok és az erdőtermészetesség kapcsolata
 - 6.3.5. A kitettség és az erdőtermészetesség kapcsolata
 - 6.3.6. A klímakategóriák és az erdőtermészetesség kapcsolata
 - 6.3.7. A hidrológiai viszonyok és az erdőtermészetesség kapcsolata
 - 6.3.8. A talajviszonyok és az erdőtermészetesség kapcsolata
 - 6.3.9. A termőréteg mélysége és az erdőtermészetesség kapcsolata
 - 6.3.10. A faállományok eredete és az erdőtermészetesség kapcsolata
 - 6.3.11. Az állományok fatermési osztálya és az erdőtermészetesség kapcsolata
 - 6.3.12. A tulajdonforma és az erdőtermészetesség kapcsolata
 - 6.3.13. Az állományok elsődleges rendeltetése és az erdőtermészetesség kapcsolata
- 6.4. A magyarországi erdők természetessége potenciális természetes erdőtürsülés-csoportonként és kultúrerdő-típusonként
 - 6.4.1. A potenciális természetes erdőtürsülés-csoportok természetessége
 - 6.4.2. A kultúrerdő-típusok természetessége
 - 6.4.3. A pusztavágások és az erdőfelújítások természetessége
 - 6.4.4. Az erdőtermészetesség értékelése gazdálkodási típusonként
- 6.5. A magyarországi erdők természetessége kritériumcsoportonként és kritériumonként
 - 6.5.1. A magyarországi erdők természetessége kritériumcsoportonként
 - 6.5.2. A magyarországi erdők természetessége kritériumonként
 - 6.5.3. A kritériumok, kritériumcsoportok és az erdőállományok természetességének kapcsolata
- 6.6. A magyarországi erdők természetességének elemzése néhány kiválasztott indikátor alapján
- 6.7. Az állományok területnagysága, a fejlődési fázisok és a kezelési típusok

hatása az erdőtermészetesség alakulására

6.7.1. Az állományok területnagysága és az erdőtermészetesség kapcsolata

6.7.2. Az állományok fejlődési fázisa és az erdőtermészetesség kapcsolata

6.7.3. Az erdőkezelési típusok (bontási módok) és az erdőtermészetesség kapcsolata

6.8. Az elegyesség, a korszerkezet, a szintezettség és a záródás hatása a kritériumok és az erdőállomány természetességére

6.8.1. Az elegyesség hatása a kritériumok és az erdőállomány természetességére

6.8.2. A korszerkezet hatása a kritériumok és az erdőállomány természetességére

6.8.3. A szintezettség hatása a kritériumok és az erdőállomány természetességére

6.8.4. A záródás hatása a kritériumok és az erdőállomány természetességére

6.8.5. Az elegyesség, korszerkezet és szintezettség együttes hatásának vizsgálata a kritériumok és az erdőállomány természetességére

6.9. Erdőtermészetességi típusok

7. Következtetések és javaslatok

7.1. Természetesség és erdőfenntartás

7.1.1. Az erdők természetvédelmi szempontú megítélésének egyéb szempontjai

7.1.2. A természetvédelmi prioritások és koncepciók érvényesülése erdők esetén

7.2. A természetesség koncepciójának alkalmazása a gyakorlatban

7.3. Mennyire természetközeliak jelenlegi erdőgazdálkodási módszereink?

7.4. A magyarországi erdők természetességének növelése: realitások, elvárások és ajánlások

7.5. Természetesség és a változó környezet

Köszönetnyilvánítás

Irodalom

Mellékletek

M1. táblázat - A Kárpátok és a Kárpát-medence őserdeivel foglalkozó irodalom (Forrás: Bartha-Oroszi, 2002, 2004)

M2. táblázat - A természetesség-leromlottság fokozatai különböző szerzőknél I.

M3. táblázat - Frank et al. (1988) He-(hemeróbia-) mutatója

M4. táblázat - Kárpáti et al. (1968) Bt-(bolygatás-), Tt- (taposás) mutatói

M5. táblázat - Simon-féle (1988) természetvédelmi értékek

M6. táblázat - Borhidi-féle (1991, 1993, 1995) szociális magatartás típusok és természetességi értékük

M7. táblázat - Németh-féle (é.n.) kódolás a vörös listához

M8. táblázat - Seregélyes-S. Csomós (1995) természetvédelmi értékkategóriái

botanikai értékek alapján

M9. táblázat - Az ökoszisztémára gyakorolt emberi hatások (hemeróbia) fokozatai (Sukopp, 1972)

M10. táblázat - A Grabherr-féle (1996) hemeróbia-értékelés módosított szempontjai (Frank-Bartha, 1997)

M11. táblázat - A természetességi értékelés Grabherr-féle (1996) módosított dendogramja (Frank-Bartha, 1997)

M12. táblázat - A természetesség mértéke az erdő szukcessziós lépcsői szerint (Agócs, 2002, ex litt.)

M13. táblázat - Az osztrák hemeróbia-projekt értékelő szempontjai (Grabherr et al., 1998)

M14. táblázat - Az osztrák hemeróbia-projekt értékelő dendogramja (Grabherr et al., 1998) (A számok a súlyértékeket mutatják.)

M15. táblázat - A baden-württembergi erdei élőhelytérképezés természetességi fokozatai és kritériumai (Schirmer, 1999)

M16. táblázat - A bradenburgi erdőtermészetesség-értékelés fokozatai és kritériumai (Steinmeyer, 2003)

M17. táblázat - A Center for International Forestry Research (CIFOR) (1999) kritériumai és indikátorai

M18. táblázat - Magyarország erdőtársulásai és erdőtársulás-csoportjai (Forrás: Bartha, 2001; Borhidi, 2003)

M19. táblázat - Az országos jellemzők (kék) és a mintavételi jellemzők (lila) eloszlásának összevetése I.

M20. táblázat - A különböző potenciális erdőtársulás-csoportok kritériumainak természetességi értékei

M21. táblázat - A potenciális természetes erdőtársulás-csoportok kritériumainak természetességi értékei

M22. táblázat - A kritériumok természetességi értéke alapján végzett hierarchikus osztályozás (nem standardizált, euklidészi távolság) dendogramjai: a. összetételi jellemzők, b. szerkezeti jellemzők, c. funkcionális jellemzők

M23. táblázat - A kultúrerdő típusok kritériumainak természetességi értékei

M24. táblázat - Különböző gazdálkodási típusok kritériumainak természetessége

M25. táblázat - Az állományalkotó fafaj alapján képzett csoportok kritériumainak természetességi értékei

M26a-c. ábra - Az elegyetlen állományok (a.), az elegyes állományok (1. típus) (b.) és az elegyes állományok (2. típus) (c.) kritériumainak természetessége

M27a-c. ábra - Az egykorú állományok (a.), a többkorú állományok (1. típus) (b.) és a többkorú állományok (2. típus) (c.) kritériumainak természetessége

M28a-c. ábra - Az egyszintes állományok (a.), a többszintes állományok (1. típus)

(b.) és a többszintes állományok (2. típus) (c.) kritériumainak természetessége
M29a-b. ábra - A homogén záródású állományok (1. típus) (a.) és (2. típus) (b.)
kritériumainak természetessége

M30. ábra - A heterogén záródású állományok (1. típus) (a.), (2. típus) (b.) és (3.
típus) (c.) kritériumainak természetessége

M31. ábra - Az elegyetlen, egykorú, egyszintes faállományú erdőrészek
kritériumainak természetessége

M32. ábra - Az elegyes, többkorú, többszintes faállományú erdőrészek
kritériumainak természetessége

M33. táblázat - Az indikátorok korrelációs koefficiense és szignifikanciája
kritériumaik és az erdőállomány természetességi értékével

M34. táblázat - Az erdőtermészetességi típusok fontosabb jellemzői (a
számértékek csoportátlagokat jelentenek)

M35. táblázat - Az integratív és szegregatív fejlesztési célok tipizálása különböző
természetvédelmi prioritások és a beavatkozások intenzitása alapján (Zerbe,
1998 nyomán módosítva és kiegészítve)

M36a-f. táblázat - A természetesség értékelése védettség, erdőformák,
használati módok szerint

Függelék

1. Projektleírás

2. Felvételi jegyzőkönyv

3. A felvételi jegyzőkönyvek kitöltési útmutatója

4. A kultúrerdők kijelölésének és felvételezésének szempontjai

5. A felvételi jegyzőkönyvek adatainak ellenőrzése

6. Értékszámok rendelése a terepi adatokhoz (a természetességi változókhoz) -

1. szint

7. A változók súlyozása és a változócsoporthoz számítása - 2. szint

8. Az erdőrészek természetességi mutatójának számítása - 3. szint

9. A 2. szintben számított természetességi mutatók elméleti minimum és
maximum értékei

10. A 3. szint súlyértékei

Melléklet: A digitális anyag CD-n

Címszavazva - GE

Lelőhely: ER Archívum (2005/D-006/1, 2005/D-006/2)

Típus: CSc, PhD, DLA doktori dolgozat, téziszfüzet

Katalógusba vette: Gulyás Györgyi Kovács Gabriella

Katalógusbavétel időpontja: 2007-11-23